

Namen tega drugega zvezka »Dokumentov Slovenskega gledališkega muzeja« je hkrati določil tudi njegov značaj. To pot ne gre, kakor pri prvem zvezku, za nekakšen poskusni snopič, ki naj bi z različnih zornih kotov osvetlil in komentiral v ustanovi zbrano gradivo; prav nasprotno, gre za publikacijo, ubrano na eno samo temo, saj je namenjena predvsem veliki prireditvi tega leta, razstavi o Shakespearovi poti v slovensko gledališče. Zato je hkrati tudi katalog, čeprav ne našteva vseh razstavljenih predmetov, temveč le opisuje način ureditve zbranega in razstavljenega gradiva, s tem pa že tudi poglobitve mejnike na Shakespearovi poti k nam.

Take razstave, ki jim daje jubilejno leto ali kaj podobnega zunanjo priložnost za oživitev določenega obdobja našega gledališkega razvoja ali za osvetlitev dela nekega gledališkega ustvarjalca, bomo mogli sistematično uvrščati v program svojega dela kajpada šele potem, ko nam bo dajala pogoje za to lastna hiša, v kateri je določena poleg prostorov za stalno zbirko tudi dvorana za take, občasne ali spominske razstave. Toliko pomemben jubilej, kakor je štiristoletnica rojstva največjega dramatika vseh časov, pa terja večjo manifestacijo vsaj na tujih tleh, če že v domači hiši za zdaj takega namena ne moremo uresničiti. Misel na to razstavo si je zapisal v svoje načrte za prihodnja leta že pokojni ravnatelj Janko Traven, ki je zbral tudi velik del gradiva in bi bilo brez njegovega prizadevnega dela uresničenje te današnje razstave neprimerno težje.

Vendar, to bi želeli posebej poudariti, štiristoletnica Shakespearovega rojstva je samo najbolj zunanji povod za našo prireditev. Bolj kakor na ta, bi želeli spomniti na drug, veliko intimnejši praznik: sto let se dopolnjuje prav v tem letu, odkar teče naše vztrajno, neprekinjeno delo za slovenskega Shakespeara. Natančno pred sto leti je bil natisnjen del prvega prevoda »Romea in Julije« v našem jeziku, delo Ivana Vrbana Zadavrškega, že leto kasneje pa je Dragotin Šauperl pripravil prvi slovenski prevod »Hamleta« — prevod, ki je šele petintrideset let kasneje, s Cankarjevimi popravki in s Cankarjevim imenom, zaživel na slovenskem odru in bil natisnjen v knjižni obliki.

Res, na slovenskem odru je zaživel Shakespeare veliko pozneje, šele ob zatonu devetnajstega stoletja; res je tudi, da je minilo od prvih srečanj z njim že veliko več kakor sto let, saj je že Linhart zapisal o njem samostojno, za tisti čas presenetljivo sodbo in zahtevo, naj ga igrajo nepotvorjenega, priznaval je njegov vpliv in mu posvetil svoje prvo dramsko delo z željo, da bi z deškimi koraki stopal, koder je hodil Shakespeare. Ne glede na vsa ta zgodnja srečanja in na zakasnitev pri Shakespearovem krstu v slovenskem gledališču pa velja, da se dopolnjuje prav zdaj sto let, odkar se je začelo s prvim natisnjenim odlomkom »Romea in Julije« v slovenskem jeziku delo, ki odtlej ni nikoli več zastalo, ki je dozorelo ob Župančičevih mojstrskih prepesnitvah, se poglobilo v letih med obema vojnama in doseglo v naših dneh nesluteno širino.

Pričevanju o tem, kaj smo napravili Slovenci v zadnjih sto letih za zблиžanje s prvim mojstrom svetovnega teatra, je namenjena naša razstava in hkrati pričujoči zvezek kot spremljevalec in razlagalec te razstave.

J'aurai le plaisir de Vous envoyer une pièce
tragique, que j'ai composée, et dont l'impression
vient d'être achevée à Augsbourg. Elle s'adresse
à la Shakespeare, et je crois, qu'elle aura
l'honneur d'être représentée dans l'Empire.

Najstarejši dokument o našem poznavanju in zrelem presojanju Shakespeara je iz leta 1780: Linhartova pisma, ki jih je pošiljal prijatelju Kuraltu z Dunaja

Vous avez vu au theatre le sublime
Shakespeare — C'étoit Hamlet, je
ne doute pas. Si Vous avez vu The
King Lear, Macbeth, plus le Macbeth
selon Shakespeare par M. Stephanie
mais Macbeth of Shakespeare. Vous
avez vu les trois pièces, dont je
suis enchanté à la folie.

Vesililo me bo, poslati Vam žalno igro, ki sem jo zložil in ki je bila pravkar dotiskana v Augsburgu. Črna je à la Shakespeare; bojim se pa, da bo imela čast, da jo bodo prepovedali izven cesarstva.

A. T. Linhart, 1780

Da ste videli v gledališču nedosegljivega Shakespeara? — Bil je Hamlet, o tem ne dvomim. Ko bi bili videli The King Lear, Macbeth, toda ne Macbeth po Shakespearu v priredbi gospoda Stephanija, marveč Macbeth of Shakespeare, bi videli tri igre, ki so me do brezumja očarale.

A. T. Linhart, 1780

Sprehod po razstavi

Pričujoča razstava »Shakespeare pri Slovencih«, ki so ji sodelavci Slovenskega gledališkega muzeja izbrali notranjo, arhitekt Viktor Molka pa zunanjo podobo, skuša izpolniti svojo nalogo v dokaj tesnem obsegu šestih sob v pritličju in prvem nadstropju Mestne galerije. Ta skopost je načrtna, saj je pretehtano reševanje gradiva obetalo najprej čistejšo preglednost in s tem seveda tudi večjo privlačnost, hkrati pa že potrjevalo za slovensko in svetovno gledališko shakespeareško zgodovino pomembne vrednote, ki jih je ob takem celostnem kritičnem pretresu pač najlažje ugotavljati — a seveda nikakor ne nezmotljivo ugotoviti.

Častilca Shakespeara nismo oskrbeli z običajnim katalogom (s tem smo se izognili nujnim pomanjkljivostim in napakam v njem pa tudi skrbi za pravočasen izid), saj mu bodo na voljo izčrpne legende, rajši smo mu dovolili, da si vzame velik in hkrati najboljši del razstave kar s seboj (slikovno gradivo te publikacije), zdaj pa ga za povrh še popeljemo skoz vse razstavne prostore.

Komaj si pred srečanjem z angleškim gigantom otresemo prah s čevljev, smo že v hallu Mestne galerije, edinem prostoru v pritličju, ki je vključen v našo razstavo.

SLAVNOSTNA SPREJEMNICA

Dvoranica skuša biti slavnostno opravljena: odeta v pliš, opremljena z izbranimi kosi renesančnega pohištva, osvetljena s prameni iz gledaliških žarometov. Vonju gledališča se pridruži še pridušeno reproducirana komedija »Milo za drago« (prevod Matej Bor, režija Viktor Molka) v izvedbi ljubljanske Drame (sez. 1962/3).

Zagledamo večjo, vablivo osvetljeno maketo uspele inscenacije predvojnega »Romea« (1940/41, rež. Bratko Kreft, sc. inž. Ernest Franz), hkrati pa tudi — v levem kotu, kjer se stopnice vzpenjajo v zgornje prostore — manjši oder za nastopanje igralcev, predavateljev in vodičev. Če boste prišli na razstavo v poznem popoldanskem času (od 17 do 18 vsak dan) boste s tega odra lahko *slišali izbranega Shakespeara*, predvsem dva odlomka iz naših najstarejših prevodov: iz »Romea«, ki ga je natanko pred sto leti prevedel Ivan Vrban Zdravski, in iz Šauperlovega »Hamleta« iz šestdesetih let prejšnjega stoletja. Posamezne scene in monologe bodo izvajali ljubljanski igralci, če bo le mogoče, pa bodo vsaj za en večer prišli v goste tudi celjski, mariborski in tržaški gledališki umetniki. Oder pa bo živel tudi čez dan: kar naprej se bodo vrstili *dia filmi* z izbranim programom: slovenski igralci Hamleta, Romea, Julije, Othella; scene in kostumi za slovenskega Shakespeara v barvah itd.

Na stenah bodo na vpogled vsi tisti splošni podatki o Shakespearu pri nas, ki jih ni bilo mogoče uvrstiti v nobenega od oddelkov kronološko urejene razstave, postavljene v zgornjih prostorih galerije. Tu gre med drugim za *naslednje zanimivosti*: Shakespeare v posameznih slovenskih gledališčih: kdaj, katera dela in kolikokrat na novo postavljena; lestvica pri nas največkrat uprizorjenih del; režiserji s številom del, ki so jih postavili; gostovanja tujih ansamblov s Shakespearom. Razstavljene bodo fotografije režiserjev Shakespearovih del, predstavljeni prevajalci in kritiki.

Tako bo spodnji prostor nekakšna sprejemnica, ki naj nas odtrga od ulice in nam posreduje potrebno ubranost in počutje, nam dá čim več osnovnih podatkov o Shakespearu pri nas in ponudi približen načrt in povzetek razstave.

Po že omenjenih stopnicah se povzpne v prvo nadstropje v prehodno (drugo) sobo, odkoder lahko krenemo ali na desno v naš čas ali rajši na levo v slovensko shakespearo preteklost.

Še prej pa se v

SOBI POVEČANEGA »SNA«

ustavimo pred tremi velikimi podobami, ki so vse v zvezi s prvim Shakespearom po prvi vojni — s komedijo »Sen kresne noči« (sezona 1920/21, režija Osip Šest). Prizor iz nje je po pravici povečan, saj gre za prvo na odru fotografirano sceno iz Shakespearovih iger pri nas; dotlej namreč razpolagamo samo s pri fotografu ali vsaj izven odra narejeni portreti. Na sliki so Vera Danilova kot Spak, E. Kralj in Rakuša kot Lisander in Demetrij, Gradišarjeva in Pregarčeva kot Hermija in Helena.

Levo in desno od te slike sta premierski plakat in rokopis Župančičevega prvega prevoda Sna.

Ker si hočemo ogledati razstavo v njenem naravnem zaporedju, odidemo na levo (proti Gradu). V tretji sobi najdemo

PRVE OMEMBE SHAKESPEAROVE SLAVE

ki so hkrati pričevanje o izjemnih osebnostih ter dokaz tenkega posluha in široke razgledanosti dveh naših najpomembnejših genijev — *Linharta* in *Prešerna*. Prvi v letu 1780 kar trikrat omeni Shakespeara — vsakokrat z ospuljivimi izvirnimi oznakami, ki bistroumno dojamejo njegovo ustvarjalno močnost, »ki do brezumja očara«, pri tem pa se logično zavzamejo zgolj za izvirnega, nikar po gospodu Stephaniju prirejenega Shakespeara. Drugi, *Prešeren*, v »Novi pisariji« omenja Shakespeara v zvezi z moralnim problemom zveste ljubezni in zvestobe nasploh ter si že zaradi tega želi njegove presaditve v svojo mrzlo domačijo.

Temu nasproti se reži porazna sodba Luke Jerana o Shakespearu. Ko je popravljaj oz. pregledoval Bleiweisovo »Slovensko berilo za 2. gimnazijalni razred«, je prečrtal avtorjevo oznako »slavni Shakespeare« in začutil potrebo po naslednji abotni pripombi (v nemščini): »Shakespeare ne more s katoliškega gledanja in od katoliške mladosti za »slavnega« spoznan biti. Naj s svojimi zmešanimi in nemalokrat gnjusnimi erotiškimi igrokazi tudi s svojim imenam mladosti kar narbolj ptuj ostane. Le-tega ne tirja samo vera, temveč splošno dobrostanje človeštva.«

Toliko svetlejši je dokument Shakespearove slave pri Slovencih 1864 leta — letos je torej hkrati 100-letnica nepretrganih slovenskih prizadevanj za Shakespeara — v mariborski »Ladi« objavljeni odlomek prevoda »*Romea in Julije*« Ivana Vrbana Zadavrškega (1841—1864), pesnika, pisatelja, poliglota — »ednajst jezikov mu je bilo znanih« — ki ga je komaj 23-letnega jetika spravila pod zemljo.

Almanah za leto

Vredil in izdal

J. V. ZADRAVSKI.

V Mariboru.

Natisnil E. Janžič.

Odlomek iz „Romeo in Julija.“¹¹

(Poslovenil J. Z.)

Drugi prizor, drugi nastop.

(Kapuletov vrt.)

Romeo nastopi.

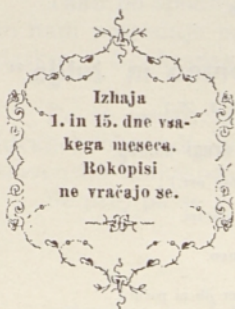
Romeo.

Smeji se ranam, kdor jih ni počutil.
 (Julija se prikaže zgor pri oknu.)
 Al glej! skoz okno luč se tam prikaže!
 Izhod je to, in Julija je solnce!
 Vzdiguj se, milo solnce! Vmori luno,
 Ki v bledi že zavidnosti propada,
 Ker jako jo v lepoti prekosiš:
 Ne služi ji, ki blede in zeleno
 Vestalsko oblačilo vedno nosi,
 Obleko abotno. Odvrzi jo!—
 Ah gospodična je, ljubezen moja!
 O, ko bi vedla ona, da je to! —
 Zdaj govori, — besede ne, — al kaj?
 Oko le marnova, — odgovor dami.
 Predrzen sem, ne k meni govori:
 Dve zvezdici, najzaljei na nebesu
 Odplavavši prouli ste očesa,
 Naj svetijo, dokler se vrnite.

V almanahu Lada je bil objavljen prvi slovenski prevod Shakespeara — natančno pred sto leti

Ljubi Slovenci! ... Kupil sem si vsa dramatična dela izvrstnega angleškega pesnika Viliama Shakespeare-a, iz tega namena, da bi jih počasi iz angleškega v mili slovenski jezik prestavljal. Marsikater bo si mislil, da je to prevzetno početje bilo. Toda v zaupanji na Božjo pomoč, iz ljubezni do obogatjenja slovenskega slovstva, in osrčevan od nekterih imenitnih slovenskih domoljubov in učenjakov, katerim sem ta svoj namen razodel, sem začel prestavljati Shakespeare-a v slovenski jezik, in prvi sad svojega truda vam tukaj podajem slovensko prestavo: »Hamlet, kraljevič Danski«, žaloigra v petih djanjih. Delo, se ve da je pomanjkljivo; toda prizanašajte mi, vrli Slovenci, ter pomislite, da vsak začetek je težek, posebej prevod takega izvrstnega pesnika, kakor je Shakespeare. Če Bog da, bo drugo delo, katero sedaj poslovenjam: »Kralj Lear« že boljše; in volja me je, počasi vse igre Shakespeare-ove posloveniti in Slovencem izročiti. Podperajte tudi moje početje z marljivim naročevanjem!

Dragotin Šauperyl, 1865

ZORA

ČASOPIS ZABAVI i PODUKU.

Pregled. Shakespeare-ovega Hamleta I. 5. — Bolna ljubezen. — Lesena križa. — Juri baron Vega. — O Shakespeare-ovem Hamletu. — Anekdota. — Naznanilo.

Hamlet, kraljevič Danski.

Žaloigra v petih dejanjih.

Zložil Viliam Shakespeare, iz angleškega poslovenil Dragotin Šauperi.

Prvo dejanje.

Peti prizor.

Odstranjeni kraj na obronku (nasipu).

Duh in *Hamlet* nastopita.

Haml. Kam vodiš me? Dalje ne grem; govori!

Duh. Poslušaj!

Haml. Hočem.

Duh. Že se ura bliža,

Da se v žvepleni grozoviti plamen

Vrniti moram.

Haml. Oh ti ubogi duh!

Duh. Ne pomiluj me, no poslušaj resno,

Kar ti povedal bom.

Haml. Govori! čujem.

Duh. In bodi maščevalec, kadar boš me slišal.

Haml. Kaj meniš?

Duh. Očeta tvojega sem duh!

Obsojen nekaj časa, da po noči

Okoli tavam, a po dnevi tam

V gorečem plamenu zaprt vzdihujem,

Slika levo: Prvi slovenski prevod »Hamleta«, pripravljen za uprizoritev že 1865. leta; pozneje ga je Cankar popravljaj in takega so igrali 1899. leta

Slika desno: Avgusta Danilova je igrala Emilijo v »Othellu« pri prvi slovenski uprizoritvi Shakespeara, 3. marca 1896

Slika desno: Prva slovenska uprizoritev »Hamleta«, za katero je bilo besedilo pripravljeno že petintrideset let prej

Slika levo: Šauperlov prevod »Hamleta«, o katerem je Cankar sam večkrat zapisal, da ga je le popravljaj, je izšel kot prva Shakespearova knjiga v slovenskem jeziku

Najkasneje 1867 smo že imeli *prevod* »Hamleta«. Trdo tlako nad njim je opravil Dragotin Šauperl, kaplan, ki mu tudi ni bilo dano dolgo življenje (1840—1869), tako da ni mogel storiti, kar je vroče želel: »počasi vse igre Shakespeara posloveniti in Slovencem izročiti«. Prevod je tako imeniten, da ga je Cankar le malo predelal. Odlomke je objavila mariborska »Zora« 1874, rokopis pa se je, žal, zgubil.

Tudi *Josip Jurčič* je bil vnet za Shakespeara: v beležnico iz l. 1868 si je izpisoval njegove misli, v 14. poglavju »Desetega brata« pa se je na dveh straneh razpisal ob njem.

Vneto se je zavzel zanj tudi *Josip Stritar* v »Pogovorih« (Zvon 1870) s trditvijo, da je »Shakespeare podlaga vsakemu repertoiru«.

Toda vse do 1896 Shakespeare ni stopil na slovenski oder, medtem ko so ga Nemci v Ljubljani dobili že sto let prej.

Pod steklom so v tej sobi prvih omemb in prevodov razstavljene naše prve razpravice o Shakespearu: Davorina Trstenjaka iz l. 1873, štiri študije Janka Pajka itd.

V četrtek, dne 28. decembra 1899. leta.

Prvikrat na slovenskem odru:

Hamlet

kraljevič danski.

Založra v 5 dejanjih. Spisal William Shakespeare. Preložil Ivan Cankar.

Režiser g. Rudolf Inemann.

OSEBE:

Klavdij, kralj danski	g. A. Verovšek.	Marcel, častnik	g. Mišajlovič.
Hamlet, sin prejšnjega in nečak sedanjega kralja	g. V. Housan.	Dob. Hamletovega očeta, prejšnjega kralja	g. Polasek.
Polonij, prvi kancernik	g. R. Deyl.	Hamleta	g. R. Deyl.
Laertes, njegov sin	g. A. Danilo.	I. igralec	g. M. Slavčeva.
Horacij, Hamletov prijatelj	g. F. Orehek.	Deček	g. Herman.
Rozankrano	g. M. Vebše.	Lucijan	g. G. Danilova.
Gildenastern	g. I. Polakova.	Gertruda, kraljica danska in Hamletova mati	g. Ogrincova.
Osvetnik	g. Puš.	Ofelija, Polonijeva hči	g. V. Housa.
Dubovnik		Grobokop	

Gospodje in gospe z dvora, častniki, vojniki, mornarji, dvoje grobarjev, sl. in drugo spremstvo.

Vrli se v Helsingørju na Danaskem.

Blagajnica se odpre ob 7. uri. Začetek točno ob pol 8. uri. Konec po 10. uri.

Vstopnina:

Parter:		Balkon:		Sedeži in lože se dobivajo v stari čitalnični trafiki v Šelenburgovih ulicah in na večer predstave pri blagajnici.
Sedeži I. do III. vrste	90 kr.	Sedeži I. vrste	50 kr.	
" IV. „VIII. "	80 "	" II. "	50 "	
" IX. " XI. "	70 "	" III. "	40 "	V abonement na sedeže se lahko vstopi vsak dan.
Stojišča	40 "	Galerija:		
Dijaške in vojaške vstopnice	20 "	Sedeži I. in II. vrste	30 kr.	
		III. do V. "	20 "	
Vstopnina v lože	60 kr.	Stojišča	10 "	

Pri predstavi sodeluje orkester sl. c. in kr. pehotnega polka Leopold II., kralj Belgijcev št. 27.

Prihodnja predstava v soboto, 30. decembra, prvokrat na slovenskem odru opereta:

„Netopir“.

Znani češki igravec Rudolf Deyl je bil naš prvi Romeo (1901)

Slovenska igralka Vela Nigrinova je igrala Ofelijo v Beogradu že leta 1889, preden smo prvič igrali Shakespeara v Ljubljani

PODLISTEK.

Beneški trgovec.

Igrokaz v 4 dejanjih. Spisal William Shakespeare. — Poslovenil Oton Zupančič.

K današnji premijeri v slov. gledališču.

Z današnjo predstavo slavimo 200-to dramsko uprizoritev. Vodstvo ni moglo izbrati primernejšega pisatelja - klasika, nego Shakespeara, ki je ustvaril dela večne lepote za večne čase.

Mnogo se je že pisalo o tem gigantu v svetovni literaturi; napolnile so se biblioteke raznih komentarjev, pisalo se je že in vedno se še piše. Njegovi junaki so postali problemi in naša naloga ni, da bi ponavljali, kar bi se dalo reči o Shakespearu.

William Shakespeare se je rodil v Stratfordu ob Avonu na Angleškem dne 23. aprila leta 1564. On je največji dramatik Angležke, vsega novejšega časa, ob enem pa tudi eden največjih vse dobe. Njegove

igre so imele velikanskih uspehov že za časa njegovega življenja. Za časa puritanskega gospodarstva so bile popolnoma izginile, toda slavni igralci — kakor Garrick, Remble, Rean in drugi — so je zopet dvignili do zaslužene časti. — Na Nemškem je bil Shakespeare znan že v 17. stoletju. V 18. stoletju pa so Wieland, Schlegel in Lessing opozorili občinstvo na tega giganta dramske literature.

Iztisnil je francoski klasicizem z nemškega odra, na katerem še dandanes zavzemlje eno najčastnejših mest. Tudi prvi komponisti sveta so pisali ouverture k njegovim igram.

„Beneški trgovec“ je himna prijateljstva in ljubezni; tri povesti tvorijo snov k tej igri, in veliki pisatelj jih je zlil v umetniško enoto.

Prva je zadolžnica o funtu mesa. Tu je Shakespear spremenil osebe, kajti v povesti je Shylok tisti, kateremu se ima izrezati funt mesa. Potem prihaja bajka o treh kovčkah in končno beg Jessice.

Kakor je pesnik zamislil svojo igro, bi bilo nemogoče izločiti le eno teh povesti. Vse tri tvorijo umetniško celoto. Pesnik je imenoval svoje delo veselo igro, ker precej veselo končuje in ker se je za časa

Ob prvi slovenski uprizoritvi Shakespeara v Trstu (5. marca)

Slovenska igralka Zofija Borštnik-Zvonarjeva je igrala Porzio v »Beneškem trgovcu« v Sofiji (1905)

pesnikovega vloga Shyloka igrala burkasto. Moderni igralec je našel v Shyloku tragičen karakter in »Beneški trgovec« je postal igrokaz.

Povest o funtu mesa, ki pripade Shyloku, je postala tako glavna snov in le prizori Porzije tvorijo veseli del igre.

Noveli je predelal vso igro v 4 dejanja; njegove inscenacije se je držalo tudi naše gledališče.

Vso prvo dejanje do bega Jessice igra v Benetkah pred hišo Shylokovo. Drugo v Belmontu na letovišču Porzije; tretje zopet v Benetkah in končno četrto pred prihodom in odhodom Shyloka, na kar je igra končana.

Novelijeva uprizoritev je že zaradi tega dobra, ker ni mnogo sprememb in je vse dejanje bolj enotno.

Seveda je uprizoritev takega dela težavna; težavna že zaradi tega, ker je v verzih — in igralcem, ki niso vajeni govoriti verzov, dela verz teškoče.

Mislim pač, da so naši igralci danes že na poti do težjega, klasičnega repertoirja in da rešijo svoje vloge častno.

Brez Shakespearja ne bi smel biti noben oder, kajti nikjer ne nahaja igralec tako hvaležnega polja, kolikor ravno v

klasični igri in v prvi vrsti v Shakespearovih igrah.

Naše gledališče je preskrbelo nove kostume in nekaj novih dekoracij, da zamore dostojno proslaviti mali jubilej 200-te predstave. Na občinstvu je sedaj, da podpira intendanco v tako resnem stremljenju do popolnosti.

Poleg tega malega jubileja praznuje slovensko gledališče še en notranji jubilej, ki je morda večjega pomena, nego jubilej 200-te predstave. Nocoj praznujemo prvi korak do velike umetnosti. Poskušali bomo sezuti čevlje diletantstva, kajti diletanti, ki se spravljajo na tako težek material kakor je »Beneški trgovec«, nimajo več pravice imenovati se diletanti. Oder, ki le količkaj dostojno igra Shakespeara, je umetniški, ali pa vsaj stremi po tem.

Občinstvo bo nocoj moralo dokazati, da ljubi gledališče, da ga opereta more zabavati le za trenotek in da se rado vrača k umetniškemu užitku, ki je edini in pravi, ki nas more dvigniti iz mizerije vsakdanjega življenja.

Polna hiša naj bo dokazom naše kulture in ljubezni do našega gledališča.

Leon Dragutinovič.

1911) je objavila Edinost komentar režiserja Dragutinoviča

Slovenski igralec Ignacij Borštnik je igral Hamleta v Zagrebu (1907)

Slovenska igralka Marija Vera je igrala Porzio v »Beneškem trgovcu« pri Reinhardt v Berlinu (1912)

NAJSTAREJŠE UPRIZORITVE SHAKESPEARA

(Od 1896 do konca prve vojne)

Gremo v četrto sobo z devetimi povečanimi portreti igralcev in igralk, ki so sodelovali v uprizoritvah Shakespearovih del na odru Dramatičnega društva, štirje oz. pet med njimi pa na poklicnih odrih izven Slovenije.

1. Avgusta Danilova (1869—1958) kot Emilija v Othellu (3. 3. 1896), prvem uprizorjenem Shakespearu pri nas.
2. Rudolf Deyl (1878) kot Romeo (1901).
3. Nana Wintrova (1885—1959) kot Kalpurnija v Juliju Cezarju (1910).
4. Danilo (1859—1947) kot Cezar (1910).
5. Hinko Nučič (1883) kot Hamlet v Zagrebu (1913) in v Ljubljani (1918).
6. Zofija Borštnik-Zvonarjeva (1868—1948) kot Porzia v Beneškem trgovcu v Sofiji (1905).
7. Ignacij Borštnik (1858—1919) kot Hamlet v Zagrebu (1907).
8. Marija Vera (1881—1954) kot Porzia v Beneškem trgovcu v Reinhardtovi režiji v Berlinu (1911).
9. Vela Nigrinova (1862—1908) kot Ofelija v Hamletu v Beogradu (čas ni ugotovljen).

Tu sta tudi dva povečana plakata iz tega obdobja: »Hamlet« v Cankarjevem prevodu (28. 12. 1899) in Govekarjeva priredba komedije »Vesele žene windsorske« (26. 12. 1911).

V steklenih omaricah opozarjajo nase razpravice, ki so izšle ob 300-letnici Shakespearove smrti (Grafenauer, Govekar, Samsa) in vse prve knjižne izdaje prevodov.

Škoda, da ni mogoče najti kaj več spominkov na tržaškega slovenskega Shakespeara v tem času. Podatki (predpremierske objave in ocene) v »Eдинosti« so za zdaj edino sporočilo o pomembnem gledališkem tveganju takrat vneto slovenskega Trsta.

Celovec molči.

Že smo v zadnji (peti) sobi v smeri naše poti. Imenujemo jo lahko

Nana Wintrova je bila Calpurnia v prvi slovenski uprizoritvi »Julija Cezarja« (1910)

Anton Cerar-Danilo je bil naš prvi Julij Cezar (1910)

Shakespeare je podlaga vsakemu repertoiru. Naj se nam ne odgovarja, da se ta velikan še ne more predstavljati v našem gledišču; saj upamo boljnih časov, in prestavljena mora biti igra, preden se predstavlja. Hamlet, Lear, Macbeth, Othello, Julij Cezar, Romeo in Julija, teh naj se loti, kdor čuti zmožnosti v sebi in da slovenski dramatik krepko podlago.

Josip Stritar, 1870

Ko sem ti pisal o ljubezni, govoril sem o Romeu in Juliji. Ti ne poznaš te žaloigre? Spisal jo je Shakespeare, nedosežen pesnik in moj največji ljubljeneec. Nikjer drugod in nikdar prej ni kdo tako žarno in v takih nebeških verzih govoril o ljubezni kakor Shakespeare v »Romeu in Juliji«. Če bi jaz znal angleško, takoj bi jo poslovenil.

Ivan Cankar, 1898

Slovensko deželno gledališče v Ljubljani.

Štev. 75. (Par.)

Št. 2208. dr. pr.

V torek, dne 26. decembra 1911.

Prvič!

II. klasična predstava.

Prvič!

Vesele

ženske windsorske

Veseloigra v petih dejanjih. — Spisal William Shakespeare. — Po Alfreda Tralma gledališki prireditbi poslovenil in priredil Fran Kosec. — Režiser Hinko Nučič.

Sir John Falstaff — — — — A. Verovšek	Meg Pageva, njegova žena — — — — A. Danilova	Robin, pal Falstaffov — — — — J. Gorjupova
Fenton, mlad plemič — — — — VI. Šimáček	Ana, njuna hči — — — — M. Wintrova	Simpel, Drobničev sluga — — — — A. Drenovec
Sir Robert Pust, mirovni sodnik grofije glousterske — — — — M. Skrbineček	Evam, župnik windsorski — — — — Jos. Motek	Rugby, sluga dr. Cajusa — — — — F. Hahn
Plemič Abraham Drobnič, njegov stric — — — — —	Dr. Cajus, zdravnik, Francoz — — — — P. Cerar	Hebbolin, maskaradec — — — — A. Skrajnec
Plemič Abraham Drobnič, njegov stric — — — — —	Georga Naglica, njegova gosposinja — — — — B. Bakčeva	John, sluzabnik — — — — M. Trebar
Francis Flath, meščan windsorski — — — — B. Peček	Gostilničar pri »Hlačni godvez« — — — — V. Rabežar	Robert, Flathova — — — — A. Frec
Alice Flathova, njegova žena — — — — H. Nučič	Barolph — — — — —	2. deček — — — — F. Oblak
George Page, meščan windsorski — — — — A. Danilova	Pistol — — — — —	M. Mlakar,
	Nym — — — — —	

Vile, duhovi, maske, zveri. — Meščanke in otroci — Dejanje se godi v Windsorsko v dobi kraljice Elizabete koncem XVI. veka.

PARTER:	LOŽE:	BALKON:
Sedež I.—III. vrste 2 K 80 v	Vstopnina . . . 2 K — v	Sedeži I vrste . . . 1 K 80 v
• IV.—VI. . . 2 „ 50 „	• za dijake 1 „ 40 „	• II. . . 1 „ 40 „
• VII.—IX. . . 2 „ 30 „	POSREŽENI LJUŽNI SEDEŽI:	GALERIJA:
• X.—XI. . . 2 „ . . .	Partnerski . . . K 4.—	Sedeži I. vrste . . . K 80 v
Stojšče . . . 1 „ 14 „	I. reda . . . 3.—	• II.—V. . . „ 60 „
Dijaško stojšče . . . 48 „	II. . . 2.—	Stojšča . . . „ 24 „

Pri vstopnini je priračunjen prispevek za starostno zavarovanje. Predprodaja vstopnic v Sežarkovi trafiki v Šenčurških ulicah

Blagajnica se odpre ob 7. * Začetek ob 7½. * Konec po 10.

Pripravlja se opereta „Revizor“.

V Govekarjevem prevodu »Windsork« je upodobil Anton Verovšek (v Nučičevi režiji) prvega slovenskega Falstaffa (1911)

Hinko Nučič je igral Hamleta najprej 1913. leta v Zagrebu, 1918. leta pa (v svoji režiji) v Ljubljani

Narodno gledališče v Ljubljani

Opera (dramska predstava)

V petek, 29. oktobra 1920.

Red **D**

Slavna predstava ob drugi obletnici narodnega osvobojenja

Sen kresne noči

Komedija v petih dejanjih. Spisal William Shakespeare, prevedel Oton Župančič. Glasba F. Mendelssohna.

Dirigent: B. Perič.

Režiser: O. ŠEST.

OSEBE:

Terzj, vojvoda atenski	g. Gaberčič
Egej, Hermijin oče	g. Gregorin
Lisander	g. Kraji
Demetrij, zaljubljen v Hermijo	g. Rakusa
Flostrat, voditelj zabav pri Terziju	g. Polokar
Dunja, tesar	g. Strniša
Klopčič, škalec	g. Gradiš
Pisk, mehokrp	g. Hogoz
Noas, kolar	g. Ložnik
Trlica, krojač	g. Peček
Smuk, mizar	g. Plut
Hipolita, kraljica amazonska	gna Bergantova
Hermije, zaljubljena v Lisandra	gna Gradišarjeva
Helena, zaljubljena v Demetrija	gna Pregarjeva
Oberon, vilinski kralj	gna Wintrova
Titanija, vilinska kraljica	gna Šarčeva
Spak	gna Vera Danilova
Grašek	Gorjupova
Pajčevina	Presečnikova
Vešča	Hepovževa
Gorčica	Juvanova ml.

Drugi palčki iz spremstva kraljevega in kraljičinega. Tezejevo in Hipolitino spremstvo.
Godi se v Atenah in v gordu blizu njih.

V soboto, 30. okt. ob 8. uri zv.: „Od bajke do bajke“. Red **C**.

Parter:	Lože:	Balkon:
Sedež I vrste K 24 --	Lože v parterju in	Sedeži I vrste K 15 --
Sedež II - III vrste 20 --	I. redu za 4 osebe K 100 --	Sedeži II vrste 10 --
Sedež IV - IX vrste 18 --	Balkonske lože za	Galerija:
Sedež X - XIII vrste 14 --	4 osebe 70 --	Sedež I vrste K 7 --
Dijaško stojišče 3 --	Nadaljne vstopnice	Sedeži II - III vrste 6 --
	v I. redu in parterju 20 --	Stojišča 2 --
	Balkonske lože 15 --	

Vstopnice se dobivajo v predprodaji pri dnevni blagajni (operno gledališče) od 10. do 11. in 3. do 5. ure proti 10% povišku in na dan predstave pri blagajni za navadne cene.

Blagajna se odpre ob 1/2 8. Začetek ob 8. Konec ob 11.

Med predstavo vstop ni dovoljen.

SHAKESPEARE MED OBEMA VOJNAMA

Prva slovenska samostojnost v kraljevini nam je dala novo narodno gledališče v Mariboru (popolnoma pa je zamrla tržaška gledališka dejavnost), hkrati pa odprla zlato dobo Shakespeara na Slovenskem. Njegov prvi in najzaslužnejši oznanjevalec je ob bleščečih *Župančičevih prevodih* postal režiser *Osip Šest*, sledili so mu *Gavella*, *Debevec* in *Kreft*. Ob tem se je seveda požlahnilo slovensko igralstvo in se začelo poganjati v evropsko višino.

Na stenah visi po nekaj ali celo po en sam spomin na delo omenjenih režiserjev:

Šest: Sen kresne noči, Kar hočete, Vihar, Romeo in Julija, njegova in *Kregarjeva* inscenacija prvega povojnega Hamleta (1921/22), ki je v nji igral glavno vlogo Rogoz, itd.

Gavella: Kar hočete — 1931/32 — ohranjena ena sama fotografija z Miro Danilovo in znamenitim valjem, scenskim izumom scenografa Ljuba Babića.

Debevec: Hamlet, Beneški trgovec, Kralj Lear.

Kreft: Romeo in Julija (1940/41) — glej še maketo v spodnjem prostoru. Pod steklom se gnetejo režijske knjige, gledališki listi, vse izdaje *Župančičevih prevodov*, razprave in članki v revijah itd.

Bogatega mariborskega Shakespeara med obema vojnama lahko samo slutimo, saj si lahko ogledamo le letak za »Hamleta« v Bratinovi režiji (1924/25) in sceno iz »Romea in Julije« v *Pregarčevi* režiji (1928/29) z Jankom Rakušo in Elviro Kraljevo v naslovnih vlogah in Othella ter Kar hočete v režiji Jožeta Koviča.

»Sen kresne noči«, 29. oktobra 1920, je bila prva *Šestova* režija Shakespeara, hkrati pa je to naša najstarejša ohranjena gledališka fotografija, posneta na sceni

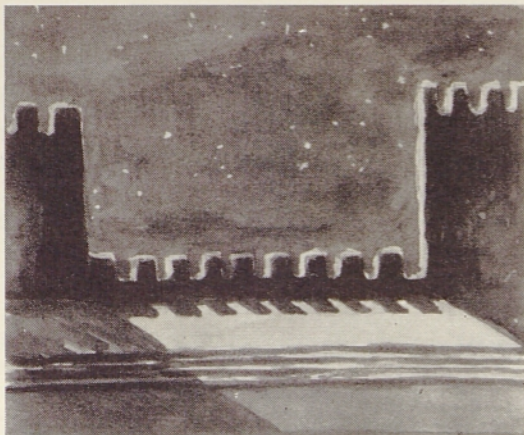
Zvonimir Rogoz je igral Hamleta v vseh Šestovih uprizoritvah od leta 1922 do 1940

Nekaj posebnega, za nas novega, je scena v Shakespearu. In v tej je Šest mojster. Po vzorcu monakovskega odra dela samo z okvirom v portalnih kulisah in z lamberkenom, ki je skluden z idejo... S tem se je režija približala elizabetanski angleški drami in osredotočila vso pozornost na besedo in gesto. Torej poglobljanje vase in poglobljanje v pisatelja... Bodimo za to ali pa proti temu, eno stoji: kultura je v tem, napredek, oplemenjen s šolo preteklosti in oblečen v kostum resnega dela... Facit: lepe predstave; inscenacije dostojne, originalne; v pojmovanju režije enotna linija in izdelana vsaka posameznost... Shakespeara podajajo pri nas z najstrože svetovno teatralnega gledišča dobro, za provinco prav dobro, za Ljubljano in naše razmere izvrstno.

A. Robida, 1924

Harmonija misli, barve in zvoka je ta režija. Ni naša. Burgtheater s pridobitvami Hudožestvenikov je, Župančič in Šest pa sta z njo našo revščino napravila bogato in porazila javnost.

Fr. Koblar, 1922

Trije scenski osnutki za »Hamleta« v sezoni 1921/22, skupno delo režiserja Šesta in ing. arh. R. Kregarja

Slika desno: Šestova uprizoritev »Othella« v sezonah 1922—24. Desdemono je igrala M. Šaričeva, Emilijo P. Juvanova, Othella pa I. Levar k. g. in B. Putjata

Šest se mi zdi nekako poklican poglobiti Shakespeara na našem odru. Velika pohvala, katero je zasluženno žel letos, bo gotovo podkrepila njegovo neumorno iznajdljivost.

Juš Kozak, 1922

Bili so to srečni teaterski dnevi uspeha, razprodanih hiš in najboljšega razpoloženja. Ne spominjam se premiere, ki bi tako zagrabila vse gledališko osebje, kot je bila premiera »Hamleta«. Topli mraz nestrpnega pričakovanja je zajel tudi občinstvo, ga zagrabil in držal v enakem objemu pri vseh 52 predstavah... »Hamlet« je praznik naše hiše in prva ljubezen naše Drame. V njem je vsa tradicija naše igralske družine in prav ob njem so naši najlepši spomini, zgodbe ter prijetna zavest uspeha in zaslužene slave. »Hamleta« so takrat hodili gledat študentje, znali so cele odlomke iz njega na pamet — toda to so znali tudi naši odrski delavci in tehnično osebje. Danski kraljevič je bil ves naš, hodil je med nami in se pogovarjal z nami.

Fr. Lipah, 1940

Narodno gledališče v Mariboru

Predstava 153

Sezona 1924-25.

Soboto, dne 16. maja 1925

Ob 20. uri.

HAMLET

kraljevič danski.

Žaloga v 15. slikah.

Spisal: Willian Shakespeare.

Poslovenil: Ivan Cankar.

Režija in inscenacija: Valo Bratina.

O S E B E:

Klavdi, kralj danski	Štari	Marsel	lastnika	Jasko
Gertruda, kraljica danska (i. Hamletova mati)	Bukickova	Bernardo	vojaka	Tevornik
Hamlet, sin pravljen in sedaj sedajnega kralja	Bratina	Francisko, vojak		Stopar
Dob, Hamletovga očeta, pravljenega kralja Hamleta	"	Dobronik		Tevornik
Polonij, prvi komornik	Kavč			Pinjat
Laertes, njegov sin	Zelenik			Kovčičeva
Oftelija, Polonijeva hči	Kraljeva	Igralci		Svetova
Horacio, Hamletov prijatelj	Crn			Tevornik
Rozencrans / dvornik	Haratovž	Grobobirpa		Rahberger
Gildestera / dvornik	Tomajž			Jasko
Ornisk	Uravček			Paži, vojaki, spremljevalci.

Vrši se v Helsingörju na Danskem. — Odmori: po peti, osmi in dvanajsti sliki.

Med izvajanjem vstop ni dovoljen.

Pa policijski odredi in v interesu občinstva je prepovedan vstop v parter in na balkon s dežniki, palicami, biciklom in površnikom. Občinstvo se pravi, da to predmete ostavi v garderabi.

Cene prostorom:

Loka šte. 7, 8	Din 120	Balkonski sedel I. vrste	Din 25
• posamezni sedel	30	• II	18
• štev. 4, 5, 6	100	• III-IV	15
• posamezni sedel	25	• V-VI	12
• štev. 1, 2, 3	80	Galerijski sedeli	10
• posamezni sedel	20	•	8
Parterski sedeli I. vrste	25	•	8
• II	20	Stojalce: dvojice v parterju	3
• IV-VI	18	• galerijsko	3
• VII-IX	15		

Blagajna se odpre pol ure pred začetkom predstave.

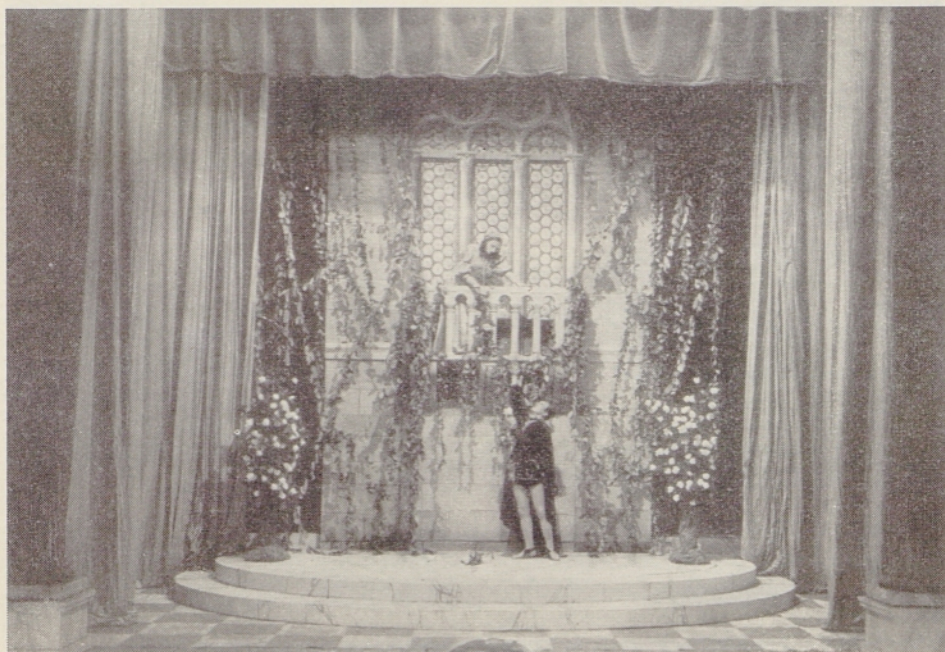
Mariborska ulica 4. 4.

Prvi »Hamlet« v novem mariborskem gledališču

Kostumski osnutki
M. Klemenčiča za
Šestovo
uprizoritev »Sna
kresne noči«

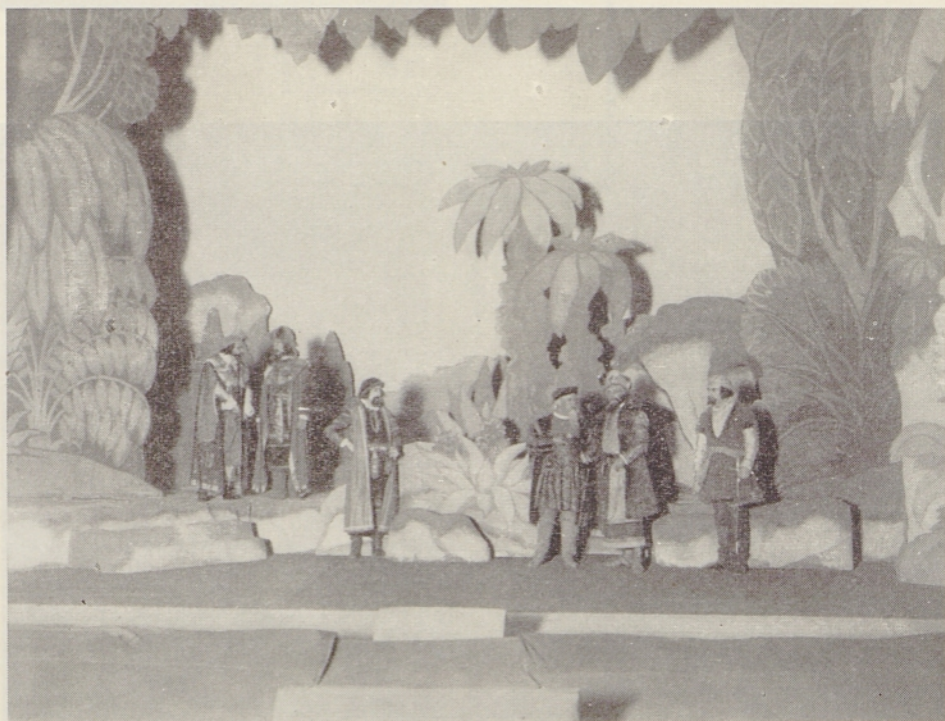

V Pregarčevi uprizoritvi »Romea in Julije« na mariborskem odru sta igrala naslovni vlogi Janko Rakuša in Elvira Kraljeva (1928/29)

Pri prvi povojni uprizoritvi »Romea in Julije« v ljubljanskem gledališču sta igrala naslovni vlogi (v Šestovi režiji) Slavko Jan in Vida Juvanova (1928/29)

Prva (in edina) slovenska uprizoritev »Viharja« (1929/30)

V novi postavitvi »Sna kresne noči« (1930/31), spet v Šestovi režiji, sta igrala Hipolito in Tezeja Marija Vera in Ivan Levar

Vem: k prvotnosti Shakespearskega odra se naše gledališče ne vrne več. In vendar je goli naturalizem premagano stališče od tistega hipa, ko je prvič blisnilo spoznanje, da je vsa ta odrska iluzija res iluzija, prevara. Doba se izvija iz materializma, in oder, ki je slika sveta, se bo izvil iz tvarnosti, ki tlači tvornost, scenograf bo bolj naznačeval nego prikazoval, in občinstvo bo smelo zopet soustvarjati in sanjati s poetovimi sanjami.

Oton Župančič, 1920

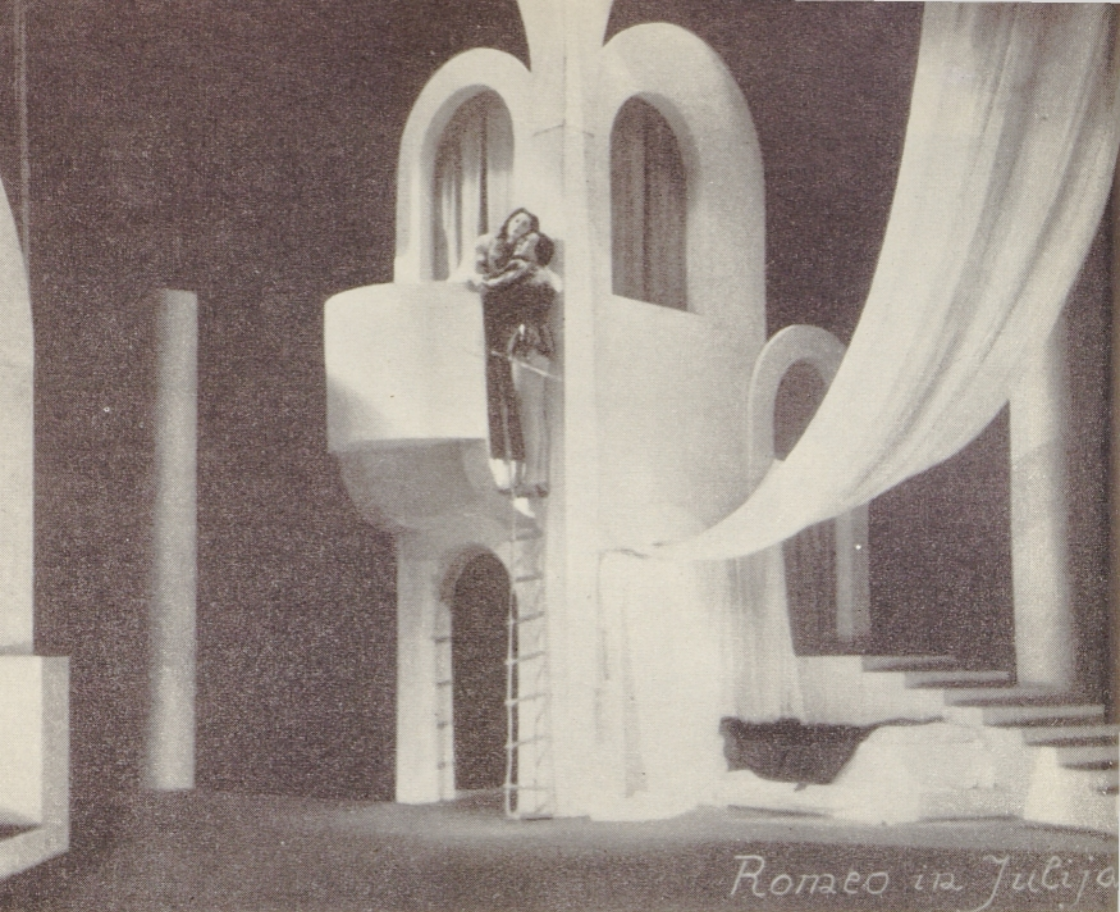
V prvi Gavellovi režiji Shakespeara na ljubljanskem odru (*»Kar hočete«*, 1931/32) je igrala Viola Mira Danilova

Tako si mislim našega igralca klasičnih dram v bodočnosti: že v letih, ko se mu niti oddaleč ne sanja, da bo kedaj stopil na oder, vsega zatopljenega v slovenskega Hamleta, Leara, Macbetha... vsega prepojenega ga vidim s poezijo Prešernovo, Ajshilovo, Sofoklovo, Goethejevo, Puškinovo... Starinski verzi slovenske in srbske narodne pesmi pojo v njem... in zopet in zopet Shakespeare, Shakespeare. Njegovi stih zvene v njem, žive čisti in zvonki v neki idealni muziki, ki mu polni notranje uho. To je mladenič v tisti dobi, ko se mu ob Hamletovih monologih odpirajo brezdna lastnega srca...

Oton Župančič, 1921

Milan Skrbinšek kot Klavdij in Ciril Debevec kot Hamlet v Debevečevi uprizoritvi (1932/33)

Romeo in Julija

*Kreftova uprizoritev »Romea in Julije«
(1940/41) z Janom in Juvanovo (scenograf
ing. arh. E. Franz)*

Historični del razstave je s tem sklenjen in vračamo se skozi vse sobe tja do največje (šeste), ki gleda na Mestni trg. V nji je slovenski

SODOBNI SHAKESPEARE

Druga slovenska samostojnost v socialistični Jugoslaviji je ponudila kultu Shakespeara pri nas novih možnosti. Ne samo da je Akademija za igralsko umetnost pri vzgoji mladih režiserjev in igralcev temeljila predvsem na Shakespearu — zdaj se je ljubljanski in mariborski Drami v vnemi za Shakespeara pridružila vrsta na novo odprtih gledališč — Celje, Kranj, Mestno gledališče v Ljubljani in spet radostno prebujeni Trst. Zadostna finančna sredstva so omogočila uresničevanje najrazličnejših režiserskih, scenografskih in kostumografskih zasnutkov, hkrati pa tudi obilno in najmodernejše ohranjanje posameznih uprizoritev.

Morda bo tu kaj odveč in še rajši premalo — odločal je bolj okus kot kritična ocena. A eno je jasno: upati smemo, da se bo iz te neslutene obsežnosti po natanko sto letih pripravljanja, iskanj in uspehov začela oblikovati zrela doba Shakespeara pri nas.

»Zimska pravljica« v režiji Slavka Jana (1945/46)

Stane Sever v vlogi Hamleta (režija dr. B. Gavella, premiera 1947/48)

Po premieri »Hamleta« v režiji dr. Gavelle je Pavliha prinesel zgornjo karikaturu na rovaš inscenacije Vladimira Zedrinskega (delo Fr. Miheliča)

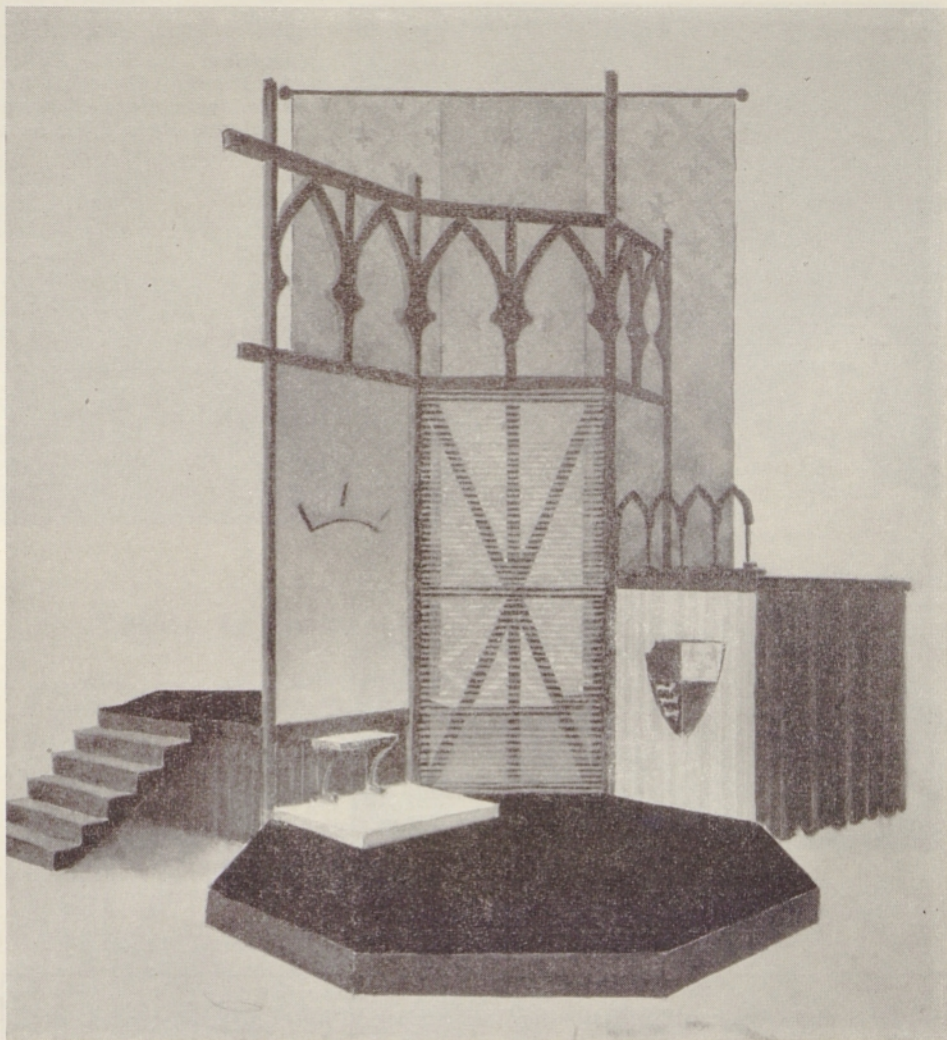
Prizor iz »Riharda III.«, prve »historije« pri nas (premera 1951/52). Režija dr. Branko Gavella. Na sliki: Marija Vera, Mihaela Novakova, Duša Počkajeva

S pisanjem svojih »Historij« Shakespeare ni hotel niti nameraval dati tragedijo Hamletovega ali Learovega tipa, temveč je šel za tem, da bi zgodovinske reportaže kljub vernosti in objektivnosti po njegovem pojmovanju zgodovinske resnice, razgibanosti, plastike, povzdignil v sfero scenske poezije.

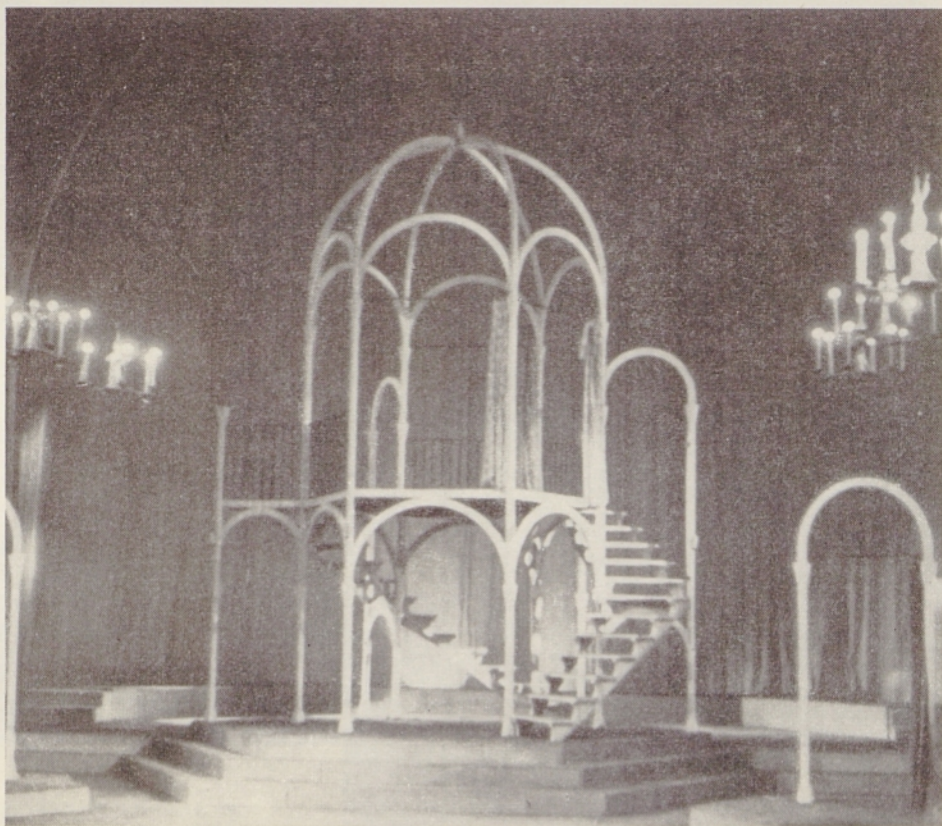
Dr. Branko Gavella, 1952

Uprizoritev »Riharda III.« in »Henrika IV.« sta izpričali, da niso historije, ki so angleška Iliada v dramatski obliki, nič manj pomembna in nič manj zanimiva Shakespearova dela kakor ostale njegove drame.

Dr. Bratko Kreft, 1956

Scenski osnutek Vladimira Rijavca za »Henrike« (»Henrik IV.« — I. in II. del, »Henrik V.«), igrane v letih od 1955 do 1959

»Romeo in Julija« (1953/54) — scenski osnutek ing. arh. Viktorja Molke

— Kaj vas je vzpodbudilo, da ste začeli prevajati Shakespeara?

— Naključje: ponudili so mi Riharda III; želja, da bi Slovencem odprl še tisti del Shakespearovega sveta, ki ga ne poznajo; slutnja, da se utegnem ob velikem mojstru tudi sam obogatiti; predrznost, kajti Shakespeara prevajati je tvegana stvar, zlasti po Župančiču; in potreba, stopiti iz lastnega sveta v drug svet, ki je neprimerno večji in pomembnejši kakor moj.

— Kakšna je vaša sodba o Župančičevih prevodih?

— Župančičevi prevodi Shakespeara spadajo med najpomembnejše dosežke našega prevajalstva. Njihov jezik je blesteč, včasih celo preveč. Shakespeare, ki je večino del pisal za preproste ljudi, je za spoznanje manj prazničen. Tam pa, kjer Shakespeare-dramatik daje prosto pot Shakespeareu-pesniku, liriku, je našel v Župančiču kongenialnega prevajalca.

Matej Bor, 1955

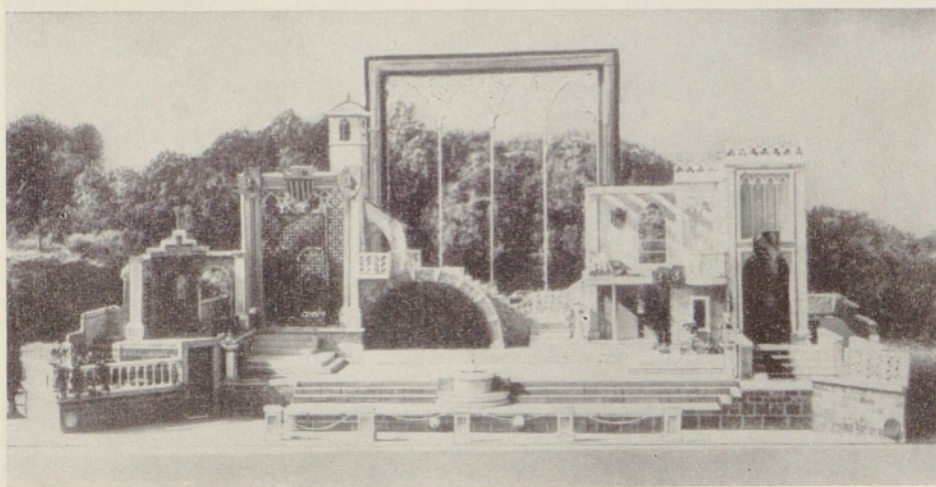

Boris Kralj (Henrik V.), Stane Sever (Karel VI.) in Majda Potokarjeva (Katarina) v »Henriku V.« (1958/59). Režija dr. Bratko Kreft

Tržaška uprizoritev »Romea in Julije« je bila pod milim nebom (avgust 1952). Postavil jo je Jože Babič, naslovni vlogi sta igrala Stane Starešinič in Štefka Drolčeva

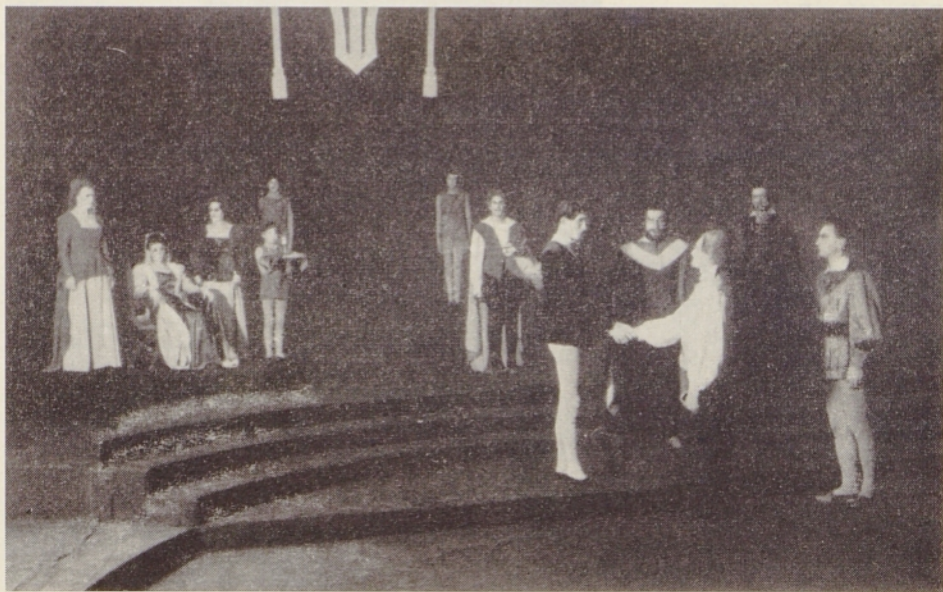
Prizorišče »Romea in Julije« v Trstu, delo Vladimira Rijavca

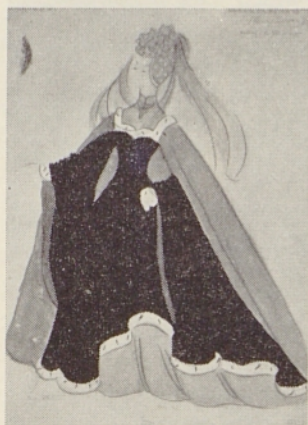

Komedija »Dva gospoda iz Verone« je bila prvič uprizorjena v ljubljanskem Mestnem gledališču v režiji Jožeta Tirana (1960/61)

»Hamlet« v celjskem gledališču (1954/55), režija Dino Radojevič. Hamleta je igral Janez Eržen

Akademija za igralsko umetnost je v aprilu 1947 uprizorila komedijo »Mnogo hrupa za nič«. Režija: Slavko Jan, scena: ing. arh. Viktor Molka

Kostumski osnutki za ljubljanske uprizoritve »Riharda III.«, »Ukročene trmoglavke« in »Romea in Julije« (Mija Jarčeva in Alenka Bartlova)

Prešernovo gledališče v Kranju je predstavilo občinstvu pet Shakespearovih iger, med njimi tudi »Romea in Julijo« (sez. 1957/58) v režiji Mirka Mahniča. Naslovni vlogi sta igrala Laci in Anka Cigoj

SNG Maribor je po osvoboditvi uprizorilo šest Shakespearovih iger. Komedijsko »Ukročena trmoglavka« (sez. 1956/57) je režiral Miran Herzog